

“Opheffen van de waterschappen ondoordacht voorstel”

November jl. lichtte Jan Boelhouwer, toenmalig woordvoerder Water van de PvdA in de Tweede Kamer, in dit blad de gedachte van zijn partij toe de waterschappen als bestuurlijke organisatie op te heffen (H₂O nr. 22, 2006). Jan Boelhouwer was gedeputeerde in Brabant voordat hij Tweede Kamerlid werd. Een andere voormalig PvdA-gedeputeerde uit deze provincie is Lambert Verheijen, thans dijkgraaf van Waterschap Aa en Maas, dat per 1 mei 2005 gevormd werd door samenvoeging van de voormalige waterschappen De Aa en De Maaskant. Deelt Lambert Verheijen het standpunt van zijn vroegere collega ten aanzien van de waterschappen, ondersteunt hij de visie die zijn partij hierover in het verkiezingsprogramma heeft neergelegd? Verslag van een gesprek met hem over deze vragen en over zijn werkzaamheden als dijkgraaf, in het kantoor van Aa en Maas in 's-Hertogenbosch, gelegen aan de A2 met uitzicht op het Provinciehuis.

Waar kwam dit voorstel vandaan?

“Het is een uitvloeisel van de discussie over het rapport van de interdepartementale onderzoekscommissie, die moest adviseren over de financiering van het waterbeheer in de toekomst. Het kabinet is toen gekomen met het voorstel om het waterschapsbestel aan te passen, een lijstensysteem voor de bestuursverkiezingen in te voeren, de bestuursamenstelling te veranderen, etc. Dat voorstel ging de PvdA niet ver genoeg. Boelhouwer is toen met zijn voorstel gekomen. Ik heb me daar tegen verzet, vooral omdat het gepresenteerd werd als een bezuinigingsvoorstel, terwijl we juist zitten met te weinig financiële ruimte voor het waterbeheer. Maar ik kreeg de meerderheid van het congres niet mee. Wel staat het thema ‘water’ binnen de partij nu veel hoger op de agenda.”

Een belangrijk argument was de ‘bestuurlijke drukte’.

“Dat is echt een onbegrijpelijk argument. Die drukte bestaat niet in het noorden, het oosten en het zuiden van het land, dat is alleen een Randstadprobleem. Daarover is recent, door een werkgroep onder leiding van Wim Kok, een rapport uitgebracht. Om de bestuurlijke drukte die daar bestaat aan te pakken, moet de provinciestructuur gewijzigd worden en moeten er in plaats van vier provincies, twee of zelfs één komen. De bijdrage van de waterschappen aan die bestuurlijke drukte is minimaal. Die is er met de haren bijgeslept. Bovendien is er helemaal niet nagedacht over het voorstel om de waterschapstaken bij de provincie onder te brengen. Bij de provincie Noord-Brabant werken 1.400 mensen, bij de Brabantse waterschappen tezamen 1.500. Wie neemt dan wie over? Het karakter en het profiel van het provinciaal bestuur zouden fundamenteel veranderen. Het evenwicht tussen de portefeuilles binnen GS zou weg

zijn. Naast de beleidsbepalende taken zou er ineens weer een grote uitvoerende verantwoordelijkheid bijkomen. Daar is echt niet goed over nagedacht.”

Wordt het een punt bij de kabinetsformatie?

“Nee, dat wordt het niet. We hebben nu een waternetwerk binnen de PvdA gevormd. Daaraan nemen o.a. de drie dijkgraven met PvdA-signatuur deel. Dat zijn naast mijzelf Henk van Brink van Rijn en IJssel en Hans Oosters van Schieland en Krimpenerwaard. Nu de Waterschapswet zowel door de Tweede als de Eerste Kamer, met steun van de PvdA, is aangenomen, krijgen we eerst in 2008 de verkiezingen volgens het nieuwe regime. Daarvoor moeten er lijsten komen, wellicht ook van de PvdA. Verder moeten we volop aan de slag met de echte uitdagingen waar we voor staan, de invulling van WB21 en de KRW. Een structuursdiscussie staat dat soort belangrijke opdrachten in de weg. Daar kun je op lange termijn eventueel nog eens over gaan discussiëren. Maar niet nu.”

Bent u zelf een waterman?

“Inmiddels wel, maar ik heb geen technische achtergrond. Van oorsprong ben ik socioloog, in 1982 afgestudeerd aan de Universiteit Tilburg. Mijn eerste banen waren in het onderwijs, docent aan diverse HBO-opleidingen. De laatste was de HTS-bedrijfskunde in Eindhoven. Vanaf 1991 heb ik als consultant in de P&O-sfeer gewerkt. Ik ben altijd politiek actief geweest. In 1987 kwam ik voor de PvdA in de Provinciale Staten van Noord-Brabant. In 1992 werd ik voor het eerst gedeputeerde. Bij twee verkiezingen ben ik lijsttrekker geweest. In totaal ben ik twaalf jaar gedeputeerde geweest, steeds belast met de portefeuilles milieu, water, ontgrondingen, natuur en landschap. Bij de provincie werken in die sfeer zo'n 450 mensen, een derde van het gehele apparaat.

Curriculum vitae

1954: geboren in Eindhoven
1975 - 1982: studie Theoretische Sociologie en Sociale Geschiedenis, KUB Tilburg
1980 - 1984: docent KSA Markendaal, Breda
1982 - 1984: docent Instituut voor Toerisme en Recreatie, Breda
1984 - 1991: docent HTS-Bedrijfskunde, Eindhoven
1991 - 1992: organisatie-adviseur, Bouman & Cie, Den Bosch
1987 - 1992: lid Provinciale Staten Noord-Brabant voor de PvdA
1992 - 2004: gedeputeerde voor milieu, water, ontgrondingen, natuur en landschap
2005 - heden: dijkgraaf Waterschap Aa en Maas

Die sector is zo groot omdat de provincie zelf uitvoerende taken heeft op het gebied van vergunningverlening en handhaving.”

“Toen de vorming van het nieuwe waterschap Aa en Maas, eind 2004, werd afgerond, ben ik benaderd voor de functie van dijkgraaf, als opvolger van Ad Segers, die watergraaf van De Aa en De Dommel was en Lambert van den Berg, de laatste dijkgraaf van De Maaskant.”

Voor welke uitdagingen staat u als dijkgraaf?

“Om te beginnen is daar de problematiek van de wateroverlast. Wij beheren 105 kilometer dijk langs de Maas. Ons probleem is niet dat het Maaswater over die dijk heen komt, maar dat de Aa en de Dommel bij hoog water hun water niet meer op de Maas kwijt kunnen. Dan lopen grote gebieden onder water, in 1995 ook een deel van de A2 hier bij Den Bosch.”

“Om het peil van de Maas ter hoogte van de uitstroom van De Dommel te verlagen, is eeuwenlang de Beerse Overlaat in gebruik geweest. Het Maaswater liep dan achter Oss en Den Bosch langs, richting Heusden. Die overlaat is in de vorige eeuw gesloten, maar een rijksstudie naar de noodoverloopgebieden kijkt of het toch niet verstandig is die weer te openen. Verder investeren wij in vijf bergingslocaties vóór Den Bosch. Op het ogenblik wordt 280 hectare bergingsgebied ingericht.”

“We zijn nog op zoek naar een berging voor 4,5 miljoen kubieke meter water bij Den Bosch. Een mogelijk alternatief is een grote dijk ten oosten van Den Bosch als bescherming tegen mogelijke overstromingen bij hogere Maasafvoeren in de toekomst. Ons alternatief is de bestaande dijk gedeeltelijk te versterken, gedeeltelijk ruimte voor het water te maken en het knelpunt bij Ravenstein aan te pakken. Daar stuwet de spoorbrug nu het water op. Ruimte creëren we bijvoorbeeld bij het schiereiland Keent, ten noorden van Grave. De Maas is daar in het verleden rechtgetrokken, maar de oude Maasarm kan weer natuurgebied met bergingsmogelijkheid worden met in het midden een eiland, waar de mensen wonen en hun bedrijven hebben, ontsloten door een brug.”

U hebt ook verdrogingsproblemen?

"Het midden van ons gebied ligt hoog. Het water stroomt er aan weerszijden af. Bovenop dat massief liggen de Peelvenen. Die worden weer als hoogveengebied in ere hersteld. Omdat het veen als een spons het water opzuigt en in een dorp als Helenaveen de afstand tussen veen en woningen soms maar vijf meter is, moeten we daar de bebouwing beschermen tegen het water. Dat gebeurt met damwanden. In ons gebied hebben we zes natuurparels aangewezen, die we zoveel mogelijk beschermen en in ere herstellen, zoals het landgoed Stippelberg bij Gemert, het Vlijmens Ven en De Vilt, een oude meander bij Boxmeer. Vanuit het hoogveen voert zo'n 2.000 kilometer waterloop het water af, deels natuurlijke stroompjes, deels gegraven, vanaf de 19e eeuw kaarsrecht gemaakt."

"We willen 400 kilometer hiervan weer een natuurlijk karakter geven en ook inrichten als verbinding tussen natuurgebieden. Dat betekent dat we ze weer laten meanderen, dat we de oevers afvlakken en dat we aan weerszijden een strook van minimaal vijf meter, maximaal 25 à 50 meter inrichten als ecologische verbindingzone. Binnenkort zijn de eerste 100 kilometer gereed."

Werkt de landbouw daaraan mee?

"Ja, voor de landbouw biedt het de mogelijkheid de kavelstructuur te verbeteren. Als waterschap kopen we ook gronden aan om te kunnen ruilen met de agrariërs om de verbindingzone in eigendom te verwerven. Gemeenten kunnen daar ook aan bijdragen. Als zij een deel van de verbindingzone inbrengen, kunnen ze daarvoor subsidie van de provincie krijgen. We werken met een grondbank, overigens alleen voor de percelen. Boerderijen kopen wij nog niet aan."

Lambert Verheijen

Hoe kijkt u aan tegen waterketenbedrijven?

"De gedachte over de vorming van een nieuwe structuur, één bedrijf, leeft hier helemaal niet. Vergaande samenwerking in het kader van optimalisatiestudies van het afvalwatersysteem wél. Als waterschap zitten we in de fase waarin de rwzi's, die in de jaren 70 gebouwd zijn, gerenoveerd en gemoderiseerd moeten worden. Ze gaan voldoen aan de huidige eisen voor N- en P-verwijdering. De KRW vraagt ook aandacht voor de restvervuiling van het effluent. Bij de rwzi Land van Cuijk gaan we een pilot doen voor de toepassing van zandfiltratie als vierde trap. Per zuivering hebben we de afgelopen jaren zo'n 25 à 30 miljoen euro geïnvesteerd. Met de gemeenten maken we optimalisatiestudies over de afstemming van riolering en zuivering, maar ook over het al dan niet toepassen van milieuvreemde stoffen bij het beheer van de openbare ruimte en de morfologie van de watergangen. Afkoppelen van regenwater verbetert de werking van de zuiveringsinstallatie, komt het grondwater ten goede, maar kan in een bestaande situatie alleen als je daar langjarige programma's voor ontwikkelt en samen beleid voor maakt. Want bij hoosbuien moet het water wel goed afgevoerd worden."

"Het beheer van de riolering willen de gemeenten hier niet kwijt, de grotere zeker niet, maar de kleinere ook niet. Wel maken we samen met de gemeenten waterplannen. Daarin komt het gehele watersysteem binnen een gemeente aan de orde. Waterberging, verdrogingsbestrijding, recreatie, eventueel vaarwegbeheer. In 20 van de 26 gemeenten in ons

gebied zijn die plannen gereed. Dat geeft een prima afstemming over en weer."

"We hebben vier districtskantoren en daar blijven we mee werken, als loketfunctie voor de regio. Per kantoor werken daar zo'n 20 mensen aan de voorbereiding van projecten, contacten met de gemeenten op de werkvloer en uitvoering van onderhoud. Op de rwzi's werken in totaal 70 man en op het hoofdkantoor hier 250."

Verwacht u nog veranderingen in de waterschapstructuur?

"De komende tijd niet. Onze eerste opdracht is nu om de maatregelen voor WB21 en de KRW in te vullen en uit te voeren. In 2015 kunnen we dan wel eens kijken naar verdere schaalvergroting. Door de KRW is de samenwerking in de regio sterk toegenomen. Binnen het stroomgebied Maas zitten we nu met de provincies Noord-Brabant en Limburg, met Rijkswaterstaat en met zes waterschappen aan tafel. In 2009 moet het stroomgebiedbeheersplan klaar zijn. Dat betekent gezamenlijke planvorming en integrale vastlegging van gebiedskwaliteit in het hele Maasstroomgebied. Zoiets is nog nooit vertoond."

"Als gedeputeerde werd ik wel eens moe van de departementale structuur in Nederland, van de moeizame afstemming tussen VROM, Verkeer en Waterstaat en LNV. Ik vind ook dat er in het nieuwe kabinet een coördinerend bewindspersoon voor water moet komen. De indeling van de departementen hoeft niet te worden aangepast, maar iemand

“Bestuurlijke drukte is alleen een Randstadprobleem”

moet coördinerende bevoegdheid krijgen, ook ten aanzien van EZ."

Leeft die gedachte breder?

"Klaas van Egmond, de directeur van het Milieuplanbureau, en anderen dringen daar ook op aan. Het grootschalig waterbeheer is een belangrijk punt van zorg de komende jaren. Voor ons is vooral het aanbod van Maaswater, zowel 's zomers als 's winters, voor de watervoorziening en voor de waterafvoer van belang. Maar in de rest van het land speelt de complexe problematiek van zeespiegelrijzing, bodemdaling en klimaatverandering."

"De Unie hikt aan tegen de financiering van de hoogwaterbescherming. Er is nu een tweede vijfjaarlijkse toets van de dijken uitgevoerd. Daaruit blijkt dat het Rijk de tekorten en gebreken uit de eerste toets nog niet heeft gecompenseerd. Er is dus groot achterstallig onderhoud van het Rijk. Persoonlijk ben ik er voor dat de waterschappen hun verantwoordelijkheid nemen en de keringen in orde brengen. Punt blijft hoe je het Rijk aan zijn oude schuld kunt binden. Ook een opdracht voor zo'n coördinerend bewindspersoon."

Maarten Gast